

TOM STOPPARD'IN *INDIAN INK* OYUNUNDA SÖMÜRGEÇİLİK VE SONRASI DÖNEME ÖZGÜ YANSIMALAR

Mehmet TAKKAÇ*

Tom Stoppard, *Indian Ink (Hint Mürekkebi)* (1995) oyununda sömürge döneminde ve sonrasında Hintlilerin İngilizlere ve İngilizlerin Hintlilere olan yaklaşımını ortaya koyar. Oyun, sömürgecilik döneminde oluşan ve giderilmesi pek de olası görülmeyen bazı karşıtlıkların, Hintlilerin İngilizlere karşı olan yaklaşımlarında etkili olduğunu gösterir. Stoppard, İngilizlerin Hindistan'a ve Hint halkına kazandırdıklarını savundukları şeylere de değindiği oyununda, 'sömürge' sözcüğünün insanların belleklerinde oluşturduğu, kolayca silinemeyecek düşünceler üzerinde durur. Böylesine hassas bir konuda bir oyun yazarken amacının İngilizler ya da Hintliler adına konuşmak değil, "Karanlığı aydınlatmak" (4) olduğunu vurgulayarak, sömürge konusunu irdelerken yansız olmak istediğini gösterir.

Uzun süre İngiliz sömürgesi olarak kalan ve 1947 yılında bağımsızlığını kazanan Hindistan, "izleyicilere dünyayı yeni bir açıdan göstermek için" (Melbourne, 558) çaba harcayan Stoppard'ın yaşamında önemli bir yer tutar. 1937 yılında Çekoslovakya'da doğan Stoppard'ın ailesi 1939 yılında Almanların Çekoslovakya'yı işgali yaklaşınca Singapur'a gider. 1942 yılında Japonlar Singapur'u işgal edince, babası Singapur'da kalır ve annesi ve kardeşiyle Hindistan'a geçer. Stoppard, Hindistan'da farklı ırklardan öğrencilerin bulunduğu bir Amerikan okulunda eğitimine başlar. Yazarın, "Hindistan'daki o dört yılın mutlu ve ilginç olduğunu düşünüyorum. ... Çok büyük bir nostalji yaşıyorum" (Hunter, 2) değerlendirmesi ve "Hindistan, hakkında yazmak istediğim tek İmparatorluk ülkesidir" (Kaplan, 345) sözü, bu ülkeyle ilgili oyun yazmanın Stoppard açısından hiç de

* Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi.

sıradan bir konunun İngiliz tiyatrosuna kazandırılması olarak görülmediğini düşündürür.

Stoppard, anılarında önemli bir yer tutan Hindistan'ın sömürge gerçeğini anlatmayı amaçladığı ve konusu 1930 yılı Hindistan'ında ve 1980li yılların İngiltere ve Hindistan'ında geçen *Indian Ink*'i yeni bir oyun olarak yazmaz. *Indian Ink*, yazarın 1991 yılında bir radyo oyunu olarak kaleme aldığı *In the Native State*'in (*Yerli Ülkesinde*) bazı değişikliklerle yeniden yazılmış biçimidir. Stoppard, *In the Native State*'i tamamladıktan sonra Hindistan'a gider ve birçok yaşlı Hintlinin İngiliz Hindistan'ı dönemini bir nostalji olarak değerlendirdiklerini görür. Bazı Hintlilerin "İngilizler ayrıldıktan sonra işler kötü gitmeye başladı" (Kaplan, 341) biçimindeki sözleri yazarın belleğinde *In the Native State*'ten *Indian Ink*'e uzanan yolda oluşan değişimlerde etkili olmuştur. Bu bakımdan, *In the Native State*'in, yazarın Hindistan gezisinde edindiği gözlemler ışığında yeni bir yorumla kaleme alınması olarak değerlendirilebilecek *Indian Ink* oyununda,

İngiltere ve Hindistan arasındaki sorunlu ilişkiye ayna tutulmakta ve bu durum Flora ile Das, Bayan Swan ile Anish ve Pike ile Dilip arasında gelişen karmaşık İngiliz-Hint ilişkileri yoluyla yansıtılmaktadır. Bu bakımdan, İngiltere'nin birbirlerinden kolayca kopabilecek kimlikler yaratılmasındaki rolü, Stoppard'ın imparatorluk etiğine duyduğu ilginin bir parçası olur. Stoppard çatışma içinde olan kültürleri ortaya koymak ve iletişimin inceliklerini araştırmak için ayrıntıya inen bir anlatım sergiler. 1930 yılında Hindistan'daki politik ortamda karakterlerin söylemek istedikleri şeyleri tam olarak anlatmalarını engellemek için, aralarında geçen konuşmalarda bastırılan düşünceler ve söylenen sözler arasında bir gerilim göze çarpar. (Kaplan, 342)

Hindistan ve İngiltere arasında yukarıda sözü edilen sorunlu ilişkiyi 1930 yılı Hindistan'ında Hintli bir ressam olan Nirad Das ile sağlık nede- niyle Hindistan'a giden ve bu gezi sırasında işgal edenler ve işgal edilenlerin kültürlerinin nasıl çatıştığına tanık olan bir Bloomsbury şairi olan Flora Crewe aracılığıyla yansıtan Stoppard sömürge dönemine özgü toplum yaşamını ustaca işler (Oseland, 8). Bir İngiliz şair olan Flora'nın, bulunduğu bir davetten söz ederken "limonata ve Hint Scotch'u" (6) içildiğini söylemesi İngiltere'nin Hindistan üzerinde birçok bakımdan etkili olduğunu gösterir. Flora'nın bir dinsel toplantıyı anlatırken söylediği "İmparatorluğun temsil eden bir karnaval sandım" (4) sözü de Hint yaşamı üzerin-

deki İngiliz etkisinin ağırlığını destekler niteliktedir. Yine, Flora'nın Hintlilerin İngilizlere karşı olan tutumlarını anlatırken, kendisine hizmet eden Bay Coomaraswami örneğini vererek, "Bay Coomaraswami'den daha az boyun eğen hiç kimseyi görmedim" (4) demesi de sömürge etkisinin yansıtılmasını amaçlar. Ayrıca, yazar, sömürge etkisini pekiştirmek için Hint insanının günlük yaşamına tapınakların yanında kiliseleri de sokar, Hindistan'daki İngiliz mezarlığından söz eder, Kraliçe Victoria'nın doğum günü olan 24 Mayıs'ın İmparatorluk Günü olarak kutlandığını belirtir ve bazı Hintlilerin İngilizler kadar iyi İngilizce konuştuklarını vurgular.

Stoppard 1930 yılı Hindistan'ını anlatırken, sömürge döneminin canlandırılmasında iki taraftan bireyler arasındaki ilişkilerin yansıtılmasının büyük önemi olduğunu göstermek için Flora'nın Hintlilerle olan konuşmalarının söz konusu dönemin niteliğini yansıtmasını amaçlar. Flora'nın, sömürge etkisini tartıştığı Hintli bir ressam olan Das bir İngiliz hayranıdır ama Flora'nın Hintlilere hayran olduğu pek söylenemez. Yine de, aralarında yazarın iki dostun arasında olmasını istediği düşünülebilecek bir ilişki varlığını sürdürür. Flora, Das'ı kendisinin çıplak resmini yapmaya ikna eder; hatta poz verirken ona cinselliği öne çıkaran bir şiirini okur; bu şiir aynı zamanda oyunun adının da geçtiği bir dizeyi içerir:

Evet sıcak bir banyoda bir gelin gibiyim,
Hiçbir gizlisi saklısı olmayan, sıcak havada sırlıklam
...
evet, evde bir kadın düşün
geceyi Hint mürekkebi gibi karartan
havadan oksijeni süzen (11)

Flora ve Das arasında geçen konuşmalar her iki karakterin de aydın insanlar olduğunu gösterir. Ancak, yaşanan dönem sömürge dönemidir ve etkisini göstermekte gecikmez. Hem bir İngiliz olarak Flora, hem de bir sömürge ülkesi yurttaşı olarak Das birbirlerini köklerine daha sadık olma konusunda uyarırlar. Irkçı ya da ulusçu davranışlar sergilemeseler de, birbirlerine bakışlarında ulusal kimliklerinin etkisi gözlenir:

FLORA:... Bay Das, size hassas bir konuda bir soru sormayı düşünüyorum, ar-kadaşlar ve sanatçılar arasında olabilecek bir şey.
DAS: Oh, Bayan Crewe, dostluğun en güzel olduğu anın da ötesindeyim! Bu tartışmasız en mutlu günüm.
FLORA: Eğer çok Hintli tavrı takınacaksan sormayayım.
DAS: Olduğumdan daha az Hintli olamam. (12)

Bu konuşma Flora'nın değişmez görüşlere sahip olan bir Hintli ile önyargılardan uzak, gerçek anlamda iletişim kurmasının kolay olmadığını gösterir. Ancak, sömürge etkisinin bir İngiliz yurttaşının bir Hintli ile kuracağı dostluğu etkilemesinin büyük bir olasılık olduğunu ve böyle bir dönemde önyargılardan uzaklaşmanın fazlaca bir iyimserlik olduğunu düşünen Flora'nın gerçekte Das'ın bir Hintli olmasından rahatsız olmadığı belirtilmelidir. Yazarın amacı insanların şu ya da bu ulustan olmalarının iletişimi güçleştirdiğini savunmak değil, farklı uluslardan insanlar arasındaki ilişkilerde ortak bir noktada buluşmanın önemini belirtmek ve bir sömürge ortamında böyle bir noktada buluşmayı güçleştiren engellerin her zaman kolay aşılamayacağını göstermeye çalışmaktır. Hindistan gibi, çok uzun bir süre İngiliz sömürgesi olan bir ülke söz konusu olduğunda, karşılıklı önyargılar olmaksızın dostluklar kurulması daha da zor olacaktır. Flora'nın, Das'ın "İngilizleştirilmemiş" (12) olmasını istemesi, "ancak kendisine ve kültürüne sadık olursa sanat konusunda ortak bir noktada buluşabileceklerini" (Porterfield and Perman, 73) belirtmesi; Das'ın ise bir Hintli olmayı "maddi dünyada hiçbir eşi bulunmayan bir zihinsel yapı" (12) olarak nitelemesi bu düşünceyi yansıtmak içindir. Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi, yazar, *Indian Ink*'in insanın kültürüne ve köklerine bağlı olmasının önemini vurgulayan bir oyun olmasını isterken, everensel anlamda insan ilişkilerinin kendine özgü bir doğası olduğunun da yabana atılmaması gerektiğini gösterir. (Oseland, 8)

Stoppard, birey olarak insan kimliğine gerçek anlamda önem verdiğini göstermek için bütün fırsatları kullanmaya çalışır. İnsanın kendi kimliğine sahip olmasından ve bu kimliği korumasından daha doğal ve doğru bir şey olamayacağını; ancak, ilişkilerde bu kimliği öne çıkarmanın karşılıklı dostluklara zarar vereceğini ortaya koyar. Flora'nın, karşılıklı anlayış ve özveriye dayanan bir dostluk kurabilmeleri için, ulusçu davranışlar sergilememesi konusunda Das'ı uyarması bunu doğrular. Ancak, sanatçı olan Das'a bakışı farklıdır. Bir sanat kadını olarak Flora'nın, Das kabul etmese de, onu kendi kimliğini sürdürme yerine, egemen ülkenin yöntemlerini benimseme çabası içinde olmakla suçlaması, yazarın 'insanın kimliğini koruması' ve 'kimliklerin insanların dostluklarını engelleyen bir nitelik taşıması' konularını ayrı ayrı değerlendirdiğini göstermesi bakımından önemlidir:

FLORA:... sizin bir Hint ressamı olacağınızı düşünmüştüm.

DAS: Bir Hint ressamı mı?

FLORA: Evet, siz bir Hint ressamısınız, değil mi? Kendinize gelin. Neden her şeyin İngiliz'ini seviyorsunuz?

DAS: Ben her şeyin İngiliz'ini sevmiyorum.

FLORA: Evet, öyle yapıyorsunuz. Büyülenmişsiniz. Chelsea, Bloomsbury, Oliver Twist, Goldflake sigaraları, Winsor ve Newton... yağlıboya resimler bile, bu Hindistan'a özgü değil. Benim resmimi sizin değil benim bakış açımdan yapmaya çalışıyorsunuz – benim bakış açım olduğunu sandığımız şeyin ne olduğunu düşünüyorsunuz. Siz Tanrının belası İmparatorluğu hakkeğiyorsunuz. (43)

Flora, Das'tan bir sanatçı olarak ulusal kimliğini unutmamasını ister; ancak, Das kimlik konusunda karşılaşılan sorunların Hintlilerden değil İngilizlerden kaynaklandığını savunur. "Tanrının belası İmparatorluk Hint resmini bitirdi" (44) diyerek suçu bütünüyle sömürgecilerin üzerine yıkar. Sömürünün ekonomik boyutuna da değinerek, pamuk Hint ürünü olmasına karşın dokuma sektöründe rekabet edemediklerini belirtir. Hindistan'a hiç yatırım yapılmadığını, hiçbir planlama bulunmadığını da savunarak yine İngilizleri suçlar. İmparatorluğun bir gün yok olup gideceğini, geride ancak anıtların kalacağını belirtir. Shelley'nin Ozymandias'ın imparatorluğu örneğinde olduğu gibi, İmparatorluğun bir İngiliz şairinin şiirinde söz edilmesinden başka bir izi kalmayacağını savunur. Flora'nın bu sözlere yanıtı ise yaşanan dönemin gerçeklerinin bilinmesine yöneliktir. "Sizin ülkeniz, ama sahibi biziz" (45) diyerek, Hindistan'ın bir İngiliz sömürgeci olduğu gerçeğini vurgular. Ancak, İngilizlerin Hint halkıyla değil, birbirleriyle kaynaşma çabası içinde olduğunu yansıtan Stoppard, İngilizlerin Hindistan'da sayıca az olmalarının da her alanda "Hintlileştirme" (53) sürecine neden olduğunu belirterek, bir ülkeye bu şekilde sahip olunamayacağını ortaya koyar. Hindistan'da yerleşen İngilizlerin "Hindistan'ı bu duruma biz getirdik" (55) diyerek bu ülkeye birçok şey kazandırdıklarını savunmaları da Flora'nın, oradaki İngiliz egemenliğinin bir gün sona ereceğinin belirtilerinin açıkça gözleendiği görüşünü değiştirmez.

Das, Flora'nın Hindistan'da karşılaştığı tek kişi değildir. Flora, Jammapur Club'da 'sahipler' olarak adlandırdığı üst sınıf Hintlilerle de tanışır, onlarla dans eder ve "onların dar kafalı milliyetçiliğine şaşılacak bir sabırla hoşgörü gösterir" (Brustein, 27-28). Aralarında geçen

konuşmalarda Hindistan'ın İngilizler için önemi de vurgulanır. Raca, Churchill'in "Hindistan'ın kaybedilmesi İngiltere'yi önemsiz bir güce indirger" (61) sözünü anımsatarak, Hindistan'ın İngilizler için yalnızca bir sömürge ülkesi olmaktan öte bir anlam ve önem taşıdığını belirtir. Bu konu Das ile Flora arasında da tartışılır: Das, "İngiltere'nin imparatorluk serüveninin ülke içindeki devrime karşı zaman kazanmak" (36) amacıyla sürdürüldüğünün konuşulduğunu söyleyerek, konunun İngiltere açısından politik boyutunun gözardı edilmemesi gerektiğini anlatmak ister.

Flora ve Das'ın bulunduğu bölümler sömürge dönemini irdeler; bu yüzden, her ne kadar Flora ve Das arasında kimlik konusunda bir dizi tartışma yer alsa da, Hindistan ve İngiltere halkının birbirlerini iki özgür ülke yurttaşları olarak nasıl gördükleri konusuna bu bölümlerde gerçek anlamda eleştirel biçimde değinilmemesi doğaldır. Ancak, Stoppard sömürge sonrası dönemde hem İngilizler, hem de Hintliler tarafından geçmişe yönelik eleştirel bakışların ortaya konulmasını oyunun olmazsa olmaz bir niteliği olarak görür. Bu konuda tarafların görüş ayrılığının tutarlı biçimde yansıtılmasını sağlamak ve geçmişte yaşanan deneyimleri tartışmaya açmak amacıyla, Nirad Das'ın oğlu Anish Das'ı ve Flora'nın kız kardeşi Bayan Swan'i sömürge sonrası dönemde buluşturarak, "tarih ve sömürgecilik" (Porterfield and Perman, 73) konusuna etkili bir yaklaşım getirmeye çalışır. Bu iki karakter arasında geçen konuşmalar belki de sömürge döneminde Flora ve Das arasında geçmesi bir Hintli için zararlı olabileceği düşünülen konuşmalardır. Bu bakımdan, Bayan Swan ve Anish'in bulunduğu bölümler, üzerinde durulan konulara her iki bireyin de iki özgür ülkenin yurttaşları olarak yaklaşım getirmeleri yönünden önemlidir. 1980'li yıllarda geçen bu konuşmalar aracılığıyla yazar, sömürge döneminin sona ermesinin bu dönemin etkilerinin de sona ereceği anlamına gelmediğini göstermek ister.

Stoppard bu karakterler arasında geçecek konuşmaların ülkeleri üzerine kurulu bir tartışma içereceğini vurgulamada hiç zaman kaybetmez: Daha ilk konuşmalarında, Bayan Swan, Anish'in, çayına şeker istememesini, "Daha bir Hintli olacağını düşünürdüm" (13) biçiminde yorumlayarak, uluslara özgü nitelikleri öne çıkarır. Babası gibi, bir ressam olan Anish'in, yalnızca ressamlık yönü düşünülerek, babasına benzeyip benzediği sorulduğunda, "Bilmiyorum. Ama öyle olduğumu düşünmek istiyorum. Ancak, babam inandığı şeyler için acı çeken bir adamdı ve ben

hiçbir zaman bunu yapmak zorunda kalmadım, bu nedenle belki de asla bilemeyeceğim” (13) biçiminde verdiği yanıt da, oyunda sömürge dönemi konusunda açılacak tartışmayı başlatmak için tasarlanmıştır. Ayrıca, babasının Hintli bir ressam olduğu konusu açılınca, ülkelerle ilgili bir şey söz konusu değilken Anish’in, “Ben de onun kadar Hintliyim” (14) demesi, yazarın sömürge dönemi Hindistan’ı konusunda bir tartışma başlatmasına aracılık eder.

Stoppard, Bayan Swan ile Anish arasında geçen tartışmaların sömürge dönemini yargılayan bir nitelik taşımasını sağlamak için onların geçmişte yaşanan deneyimler üzerine kurulu olmasını sağlar. Bu durum, oyunda açılan tartışmaların, 1980’li yıllarda geçmişin bazı anılarının yeniden canlandırılması biçiminde yorumlanmasına yol açabilir. Ancak, her iki karakterin de, Flora ve Das örneğinde olduğu gibi, birbirlerine karşı son derece nazik davranışlar sergileyerek, İngiltere’nin Hindistan’daki varlığının etkilerini tartışmalarını sağlayan yazar, *Indian Ink*’i yalnızca anılar üzerine kurulu bir oyun olmaktan çıkarır.

Indian Ink’te ortaya konan sömürge dönemini yargılama tartışması ülkeler arasında geçmişte yaşanan deneyimlerin derin izler bıraktığını gösterir. Anish’in, babasının sömürge döneminde hapse atılması olayını gündeme getirmesi buna bir örnektir. Babasının hapse girmesini sömürge kavramıyla özdeşleştiren Anish, konuya milliyetçi bir yaklaşım getirerek ve biraz da duygusallık katarak İngilizlerin Hindistan’da egemen olduğu dönemi eleştirir:

BAYAN SWAN: Aklıma gelmişken, babanın inandığı şeyler neydi?

ANISH: (*Şaşırmış*) Ne mi ... biz Hindu’yuz...

BAYAN SWAN: İnandığı şeylerden acı çektiğini söyledin.

ANISH: Oh. Görüşlerinden demek istedim.

BAYAN SWAN: Nasıl acı çekti?

ANISH: Hapse atıldı.

BAYAN SWAN: Gerçekten mi? Kim attı?

ANISH: Şey, siz.

BAYAN SWAN: Ben mi? Oh ... biz. Ama biz onun görüşlerinin ne olduğunu nasıl biliyorduk?

ANISH: Jampapur’da İmparatorluk Günü kutlamaları sırasında Raca’ya karşı bazı eylemlerde yer almış.

BAYAN SWAN: Öyleyse, Bay Das, o görüşleri için değil eylemleri için hapse atılmış, ve de açıkça bunu hakketmiş. (14-15).

Stoppard'ın, Anish'in, babasının hapsedilmesine neden olan olayı Hindistan'ın sömürge olması durumuyla bağlantılı kılması sömürge döneminden olumsuz etkilenen insanlar bulunduğunu göstermek için olsa gerek. Hindistan'ın sömürge olmaktan kurtulup özgür bir ülke olması için çaba gösteren ve bu amaç için yaptıkları eylemler nedeniyle hapse giren insanlar bulunduğunu vurgulayan yazar, özgürlüğün de bir bedeli olduğunu göstermek ister. Hindistan için de aynı şeyin geçerli olduğu, sonsuza kadar İngiliz sömürgesi olarak kalmak istemeyen Hintlilerin sömürge karşıtı eylemlerinin oyuna katılmasından anlaşılır. Das'ın sömürge karşıtı eyleminin 'İmparatorluk Günü' kutlamalarının yapıldığı bir dönemde olmasının da bir rastlantı olduğu söylenemez. Sözü edilen gün sömürge etkisinin simgesel önemini vurgulaması bakımından önemlidir ve Anish'in İngiltere'nin Hindistan'da egemen olduğu dönemi eleştirmesi için bir araç olarak kullanılır. Babasını hapse atanların İngilizler değil, Hintliler olduğunun öğrenilmesi de Anish'in düşüncesini değiştirmez; olayın özünü sömürge kavramıyla bağlantılı gördüğünden sonucunu da bu kavram doğrultusunda yorumlar.

İngiltere'nin sömürgesi olarak kalmak istemeyen Hintlilerin yaptıkları eylemlere verilen cezalar üzerinde de duran yazar, Anish'in babasının Hintlilerin kontrolünde bulunan bir bölgede İngiltere'nin Hindistan temsilcisine Hint kirazı attığı için altı ay olarak aldığı hapis cezasının "İngiliz Hindistanı" (24) olarak nitelediği, yönetimi İngilizlerin elinde bulunan bir bölgede en az bir yıl olacağını belirterek, sömürge karşıtı eylemlere İngilizler ve Hintliler tarafından farklı cezalar uygulandığını gösterir. Bu ise bazı Hintli yöneticilerin bağımsızlık yanlısı eylemleri üstü kapalı da olsa desteklediğini ortaya koyar. Bağımsızlık çabalarının yoğunlaştığı ve İngiltere egemenliğinin sona yaklaştığının anlaşıldığı zamandan söz ederken de, eleştirel bir yaklaşım getirerek, bağımsızlık ülküsüne bile bireysel çıkarların karışmasından söz eder. O sıralarda kocası Nepal yakınlarında bir bölgede yönetici olan Bayan Swan'in, "Bağımsızlık yaklaşınca insanlar hapse girmek için kuyruğa giriyorlardı, bu onların zirveye çıkma biletiydi. Kendi sivil itaatsizliklerini yapıyorlar ve durumlarından son derece memnun olarak emniyet arabalarına atlıyorlardı" (24) değerlendirmesi bu durumu bütün çıplaklığıyla yansıtır. Yeni kurulacak sistemin etkili bir parçası olma amacıyla yapılan bu gibi eylemleri eleştiren yazar, bütün Hintlilerin bağımsızlık kavramını aynı ülküsel çerçeve içinde değerlendirmediklerini savunarak, insanların bağımsızlık çabalarından bile bencilce beklenti-

ler içinde olmasının onaylanacak bir yanı olmadığını vurgular.

Anish, Hindistan'ın İngiliz sömürgesi olduğu döneme özgü eleştirilerini sıralarken, Hint halkının eğitiminde de sorunlar yaşandığını gündeme getirir. Babasının okuduğu okulun Hintlilere “gerçek anlamda İngiliz eğitimi vermek” (17) için kurulduğunu söyleyerek, Hint değerlerinin halka gerektiği gibi öğretilmemesini eleştirir. Bayan Swan'in, Anish'in babasının bir yandan İngiliz Raca'ya karşı eylemlerde yer alırken öte yandan İngiliz edebiyatını çok sevmesini tutarlı bulmadığını belirtmesi de tartışma yaratır. Anish, bu sistem içinde eğitilen babasının İngiliz yazar ve şairlerinin eserlerini çok sevmesini eğitim sisteminin “hayranlık uyandırıcı ölçüde başarılı” (17) olmasına bağlar. Bu da Anish'in İngiltere'nin Hindistan halkının yaşamının böylesine derinden etkilemesini onaylamadığını, Hintlilerin eğitimini İngilizlerin kendi oluşturdukları bir sistem içinde yürütmenin onların ulusal kimliklerinde yalnızca İngilizlerin istediği değişikliklere yol açacağını düşündüğünü gösterir.

Farklı ülkelerden ve görüşlerden olan insanların bir olayı değerlendirirken kendi konularından kaynaklanan yaklaşımlar getirmeleri *Indian Ink*'te olanca ağırlığıyla yer alır. 1857 yılında Hindistan'da yaşanan olayların yorumlanması buna açık bir örnektir. Anish'in “ilk Bağımsızlık Savaşı” (17) olarak adlandırdığı bu olayı Bayan Swan “Ayaklanma” (17) olarak değerlendirir. Burada sözü edilen olaylar tarih kitaplarında da aynı şekilde adlandırılmıştır. “Radikal Hint Milliyetçileri daha sonra bu ayaklanmayı ‘İlk Hindistan Bağımsızlık Savaşı’ olarak gösterirken, İngilizler Hindistan'ın fethinde kendilerine yardımcı olan Hint askerlerinin saf değiştirmeleri nedeniyle bu harekete ‘Ayaklanma’ adını verdiler” (Kulke and Rothermund, 360). Bu olayı adlandırma biçimlerindeki farklılık iki karakteri de belki de olduklarından daha milliyetçi yapar. Bayan Swan, Anish'i tarihi doğru bilmemekle suçlar ve “Biliyorsun biz size Romalılar olarak geldik. Normanlar olarak da gelebilirdik” (17) diyerek, İngilizlerin Hindistan'a uygarlık getirdiğini savunur. Bu sözler İngiltere'nin mi, yoksa Hindistan'ın mı uygar bir ülke olduğu, ya da hangisinin daha uygar olduğu konusunda ateşli bir tartışmaya neden olur. Anish, Bayan Swan'in bu sözlerine, Hint halkının İngilizlerden uygarlık adına bir şey öğrenmeye gereksinme duymadıklarını savunan bir yanıt verir:

Romalılar bizdik! Siz geri kalmış bir ülkeyken biz uygardık. Sizi istila eden yabancılar bir üçüncü dünya ülkesi buldular! Siz Shakespeare döneminde Hindistan'ı keşfettiğiniz zaman bile bizim Shakespearelerimiz vardı. Ve fen – mimarlık – edebiyat ve sanat, daha eski ve daha muhteşem bir kültürümüz vardı, zengindik! Zaten siz bunun için geldiniz. (17-18)

Stoppard, sömürge etkisinin irdelenmesi konusuna Pike ve Dilip arasında geçen konuşmalar aracılığıyla da değinerek, günümüzdeki durumun daha ayrıntılı biçimde yansıtılmasını sağlamayı amaçlar. Yazar, kendisinin çocukken Hindistan'da yaşadığı ve günümüzde de var olan İmparatorluk etkisine oldukça duyarlıdır ve bu iki karakterin konuşmalarında da kültürün insanın kimliği üzerindeki ağırlığının yabana atılamayacağını vurgular. Bu yüzden, *Indian Ink*'te, İmparatorluk etkisinin yansıtılmasını kültürel boyutu da içerecek biçimde ele alır (Kaplan, 342). Pike insanların birbirleriyle olan ilişkileri ve insanlar arasındaki kültürel ilişkiler üzerinde durarak, izleyiciyi kültürel sınırlar konusunda düşünmeye yöneltmek ister. Dilip sömürge döneminde bir Hint ressamın bir İngiliz kadının çıplak resmini yapmasını olası görmese de, Pike, bir sömürge ülkesinde iki ayrı kuptan bireyler arasında bunun olmasını sağlayacak bir ilişki olabileceğine inanır ve “Bu olmalı” (59) diyerek, düşüncesinde ne ölçüde inançlı olduğunu gösterir.

Sömürge döneminin çoktan sona erdiği 1980li yıllarda bile Hindistan'daki toplumsal yaşam üzerinde İngiliz etkisinin olanca ağırlığıyla yaşadığını savunan Dilip'in yalnızca Das'ın Flora'nın çıplak resmini yapması konusuna bakışı değil, İngilizce'nin 1980li yıllarda bile kullanılmaya devam etmesini yorumlaması da sömürge etkisinin tartışılmasının yakın bir zamanda sona ermeyeceğini vurgulama amacı taşır: “Evet, bu bizim için bir felaket! Bağımsızlıktan elli yıl sonra bile hipnotize edilmiş durumdayız! Ceket giyilmesi ve kravat takılması gerekiyor! Seçkin sınıftan çocuklar için İngiliz modeli devlet okulları var” (59) değerlendirmesi, etkisi süren sömürge tartışmasının da doğallığını yansıtır.

Stoppard bir sömürge ülkesinde kök salması olası düşüncelerin yansıtılması için ortaya koyduğu bu tartışma aracılığıyla, sömürge döneminde elde edilen kazanımlar ve kayıplar konusunda tartışmasız bir görüş birliğine varılmasının olanaksızlığını yansıtmak ister. Karakterlerin, İngiltere'nin Hindistan'a ne getirip ne götürdüğü konusuna bir ölçüde de olsa ayrıntılı olarak değinmeleri, ancak, bu konularda bir görüş birliğine varama-

maları, yazarın, sömürge döneminin sonuçlarının tutarlı bir şekilde yansıtılmasının bir oyunun sınırlarını aşacağını düşünmesinden kaynaklansa gerek. Ancak, Stoppard, bir ülkenin yurttaşları için, bir başka ülkenin sömürgesi olma duygusunu yaşamının istenilir bir şey olmadığını kesin bir anlatımla ortaya koyar. İngilizlerin Hindistan'a gitmelerini Romalıların İngiltere'ye uygarlık getirmeleri gibi değerlendiren Bayan Swan'ın kendisi de gerçekte Romalıların İngiltere'ye gelmelerinden mutlu değildir. "Birçok Romalı gelseydi ve yasalar oluşturmaya, Latince öğretmeye ve benzeri şeyler yapmaya başlasalardı minnettar olacağımı sanmıyorum. Herhalde, 'Ne cüret' diye düşünürdüm. 'Gidin, yollarınızı ve hamamlarınızı da yanınızda götürün' (derdim)" (17) sözleri, bir İngiliz olarak, bir başka ulusun gölgesinde yaşamayı istemediğinin göstergesidir. Stoppard, bu sözlerle, Hintlilerin, sömürge kavramını değerlendirmede duygusal davranabileceklerini göstermek ister. Ancak, İngilizlerin bu olaya yaklaşımlarının da kendi açılarından değerlendirilmesi gerektiği düşüncesini göz ardı etmez. Romalıların İngiltere'ye gelmesini onaylamayan Bayan Swan'ın, İngilizlerin Hindistan'a gelmesini onaylamayan Anish'e, "Biz sizi düzgün bir ülke yaptık! Biz ayrılınca siz yumurta gibi parçalandınız! Haritaya bak!" (18) biçiminde karşılık vererek, Hindistan'ın eski topraklarının bir bölümünde bugün başka devletlerin kurulu olduğunu belirtmesi yazarın bu düşüncesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Brustein, *Indian Ink*'i E. M. Forster'in *A Passage to India (Hindistan'a Bir Geçit)* romanının, Marabar Mağaralarının, yani fizikötesi yansımaların olmadığı bir biçimi olarak yorumlar (27). Stoppard'ın oyununda sözünü ettiği İngiliz yazınsal eserleri arasında bu romanın da adı geçer. Yazar, *Indian Ink*'i yazmadan önce Hindistan hakkında okuduğu birçok kitaptan söz ederken bu romanı bir kez daha okuduğunu ve onu her zaman çok etkileyici bulduğunu belirtir. Hatta oyunun bir bölümünün 1930 yılında geçmesini Forster'in romanının 1924 yılında yayınlanmasından esinlenerek tasarladığını belirtir. (Gussow, 126)

Sonuç olarak, sömürge dönemini ve sömürge sonrası dönemi yan yana koyma yoluyla, politik ve toplumsal olayların etkisini göz önüne serek, Hindistan'ın İmparatorlukla olan bağlantısının yansıtılmasını amaçlayan *Indian Ink* sömüren ve sömürülenlerin birbirlerine bakışlarını irdeler. Ancak, oyunda sahnelenen, kültürel kimliğin egemen ülke tarafından nasıl şekillendirildiği, içinde bulunulan dönemin geçmişte yaşanan sorunlardan nasıl etkilendiği, İngiliz İmparatorluğunun çökmesinin etkilerinin

neler olduğu ve sömürge sonrası Hindistan'ında 'ulus' kavramının nasıl tanımlandığı gibi soruların herkes tarafından kabul edilebilecek biçimde yanıtlanması olanaksızdır ve bu konular ancak yorumlarla açıklanabilir (Kaplan, 341-342). Bu da, eski bir İngiliz sömürgesi olarak Hindistan'ın dünü ve bugünü ile ilgili tartışmalarda iki tarafın ortak bir sonuca ulaşmalarının güçlüğünü ortaya koyar.

KAYNAKÇA

- Brustein, Robert. Dec. 27. 1999. *New Republic*, Vol. 221, Issue 26.
- Gussow, Mel. 1995. *Conversations with Stoppard*. London: Nick Hern Books.
- Hunter, Jim. 1982. *Tom Stoppard's Plays*. London: Faber and Faber.
- Kaplan, Laurie. 1998. "In the Native State/Indian Ink: Footnoting the Footnotes on Empire", *Modern Drama*, Vol. 41, Issue 3.
- Kulke, Hermann and Rothermund, Dietmar. 2001. *Hindistan Tarihi*, Çev. Müfit Günay, Ankara: İmge Kitabevi.
- Melbourne, Lucy. 1998. "Plotting the Apple of Knowledge: Tom Stoppard's *Arcadia* as Iterated Theatrical Algorithm", *Modern Drama*, Vol. 41, Issue 4.
- Oseland, James. Feb. 1999. "A Passage to San Fransisco", *American Theatre*, Vol. 16, Issue 2.
- Porterfield, Christopher and Perman, Stacey. Mar.2.95. "West End Story", *Time*, Vol. 13, p.73.
- Stoppard, Tom. 1995. *Indian Ink*. London: Faber and Faber.